

politicilor sociale. În fond, această carte este încă un prilej de discuție între vechi colegi a problemelor societății românești (o parte, cel puțin) și a soluțiilor posibile (o parte).

O dedicăm cu bucurie și recunoștință profesorului Ioan Mărginean. La mulți ani!

Coordonatorii

O scurtă istorie a Institutului de Cercetare a Calității Vieții¹

Cătălin ZAMFIR*

Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV), înființat pe 2 ianuarie 1990, are deja o istorie. În cei 34 de ani de viață, el a parcurs trei faze distincte.

Faza 1990–2004

În anul 1989, România se afla în fața unei schimbări radicale a societății românești. Profesorul Tudorel Postolache a avut viziunea de a crea un institut care părea ciudat multora: *Institutul de Cercetare a Calității Vieții*, cu misiunea de a contribui la reconstrucția României. Institutul a reluat o tradiție lansată în USA în anii ‘70 și un program dezvoltat în România în anii ‘70–‘80. Este cert că ICCV este singurul institut, oricum cel mai mare din lume cu un asemenea obiectiv.

În primii 15 ani ICCV s-a concentrat pe tematica macrosocială importantă pentru procesul de reconstrucție social-economică a țării: *politici sociale, calitatea vieții, standard de viață, venituri,*

---

¹ Text preluat și adaptat: Zamfir, Cătălin. 2023. „Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV) în contextul crizei actuale.” *România socială*, 12 Septembrie 2023 disponibil online la adresa:
<https://www.romanasociala.ro/institutul-de-cercetare-a-calitatii-vietii-iccv-in-contextul-crisei-actuale/>

* Academician Cătălin Zamfir, Director, Institutul de Cercetare a Calității Vieții,
E-mail: catalin.basarab@gmail.com

consum, stiluri de viață, pe problemele cu care societatea românească începea să se confrunte: *sărăcia, situația copiilor, tinerilor și vârstnicilor, situația social-economică, culturală și politică a populației de romi, conflictele sociale*. În aceste domenii, ICCV a publicat cărți care s-au bucurat de un mare interes public.

O experiență importantă avut-o institutul colaborând la constituirea *strategiei tranziției la economia de piață* al programului coordonat de profesorul Postolache, contribuind cu componenta de politică socială a strategiei.

În această perioadă, institutul a lansat mari programe de cercetare sociologică empirică. Treisprezece cercetări sociologice empirice pe eșantioane naționale reprezentative pe tema calității vieții, între 1990 și 2010. Este singurul program în lume de evaluare a dinamicii stării de calitate a vieții pe eșantioane reprezentative, pe o perioadă critică de schimbare socială. Prima *evaluare a stării de sărăcie* a unei țări, foarte rar pe plan mondial: 1994. Primul, și cu siguranță singur program de o asemenea amploare în lume, de evaluare a *situației social-economice a populației de romi*, pe eșantioane reprezentative național: 1993 și 1998.

Un alt exemplu de program de cercetare lansat din 1990, care a obținut o apreciere de importanță națională: *Programul Coșul minim de subzistență și decent: teorie, metodologie și monitorizare* cu acest instrument de măsurare a evoluției standardului de viață din 1990 și până în prezent.

ICCV, pe lângă misiunea de a dezvolta programe de cercetare științifică, de la început și-a asumat și misiunea de a dezvolta ceea noi numim *programe instituționale*. Un larg pachet de funcții: publicarea rezultatelor cercetării și difuzarea lor, crearea unor spații de comunicare științifică și instrumente necesare pentru activitatea de cercetare. Din 1990 ICCV a înființat revista *Calitatea Vieții* și a contribuit la reînființarea revistei *Sociologie românească*.

Din 1990 s-a creat o *Bibliotecă a ICCV*, centrată pe tema calității vieții și politicilor sociale, desigur, și mai general de sociologie, cu acces public liber și peste 25 000 volume.

A existat o finanțare adecvată pentru toate aceste programe desfășurate la nivel național? Aș zice *rezonabilă*. Institutul a avut resurse financiare interne și o mică finanțare a UNICEF pentru prima cercetare empirică pe tema romilor din 1993 și pentru cercetarea situației copiilor. Bugetul Institutului, pe lângă finanțarea salariilor, avea resurse pentru cercetările de teren și pentru echipament. Multe programe nu au beneficiat de nicio finanțare specială, ci realizate prin efortul entuziast al colegilor: nu există de exemplu finanțare pentru difuzarea rezultatelor științei, reviste și rapoartele sociale ale ICCV.

În perioada 2001–2004, Institutul a dezvoltat o colaborare specială cu guvernul: constituirea unei noi instituții în subordinea Primului Ministru, CASPIS (*Comisia Anti-sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale*) și a elaborat PNAinc (*Planul Național Anti-sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale*) adoptat de guvern printr-o Hotărâre Guvernamentală în 2003. Pe baza acestui Plan s-a negociat cu Comisia Europeană un document comun obligatoriu pentru integrarea României în UE: *Joint Memoranda on Social Inclusion (JIM)*.

Faza II: 2005 – 2022. Un nou context politic

Conducerea politică a țării a fost preluată de doi președinți cu o orientare explicit declarată de dreapta și de guvernele decise și coordonate de președinți. Instituțiile internaționale – FMI, Banca Mondială, UNICEF – și-au accentuat responsabilitatea de a susține politic România. Alături de orientarea politică directă a guvernelor române, ele au preluat și responsabilitatea de a organiza și programe de cercetare social-economică de importanță națională: sărăcie, incluziune socială, romi, politici sociale. Efectul a fost o răcire a relațiilor dintre guverne și instituturile române de cercetare științifică. Cercetarea românească nu a fost considerată o sursă importantă pentru actul politic. Expertiza utilizată de guverne nu a mai fost și cea internă, ci predominant internațională.

Finanțarea cercetării științifice s-a redus substanțial în întreaga această perioadă. Ea este de trei-patru ori mai redusă decât media UE. Finanțarea cercetării în sfera socialului a fost și mai redusă datorită unei politici din această perioadă: ONG-urile au fost finanțate preferențial pentru programe de cercetare științifică socială; în unii ani, Academia a fost exclusă de la fondurile Ministerului Cercetării.

Institutul dispune în această perioadă de resurse financiare ultra modeste, reduse practic la limita bugetului pentru salarii. S-au adăugat resurse financiare modeste și fluctuante din contracte (și acestea foarte puține) la solicitarea unor instituții publice și din granturi pentru cercetătorii tineri. Nu au mai existat resurse financiare pentru echiparea Institutului. Unii cercetători au putut obține unele echipamente din contractele lor în Institut sau cumpărate din venituri proprii.

În condițiile de reducere a veniturilor și de creștere a prețurilor, suntem în situația de a plăti „din buzunar” pentru publicații și alte cheltuieli de cercetare. Și aceasta e probabil o premieră mondială.

Cercetările sociologice empirice de interes național nu au mai putut fi realizate din lipsa resurselor. Programele de interes național au fost sever reduse în limita resurselor modeste și realizate cu mari dificultăți. Cercetarea a fost împinsă mai mult spre *probleme sociale sectoriale*. Misiunea Institutului fixată prin înființarea Institutului nu a mai putut fi realizată, decât cu mari eforturi și cu rezultate care ar fi putut fi mult mai bune. Această politică a cercetării științifice a împins Institutul într-o *criză cronică*.

Datorită nefinanțării unor programe de interes național și neutilizarea de către guverne a competenței științifice românești s-a produs o deplasare a priorității în cercetare de la tematica macro la *tematici sectoriale* sau chiar *minore*. O *segmentare a cercetării*: proiecte individuale; dificultăți de cristalizare a unor mari proiecte. „*Fugă*” din misiunea Institutului. Mici colaborări/

contracte care aduc unele beneficii mai mult personale, dar subdezvoltarea capacității de cercetare pe teme importante ale sistemului academic. *Interes scăzut pentru valoarea rezultatelor.* Interesul s-a concentrat pe procedurile de obținere de granturi și ignorarea aproape completă a evaluării rezultatelor. Paradigma *eficienței sociale* aproape a dispărut din preocupările publice.

Ce a distorsionat cel mai mult orientarea cercetării sociologice: promovarea drept *criteriu, nu numai prioritar, dar exclusiv al evaluării cercetării în domeniul social pe publicații în reviste din Occident (în special ISI)* și marginalizarea interesului pentru publicații pe tematica socială de interes național. Prioritară a devenit publicarea în străinătate, pe teme de interes extern, iar nu problemele sociale relevante pentru societatea românească.

În această perioadă au fost rare programele de cercetare științifică de interes național, cu două excepții de anvergură: Programul *Istoria socială a României în proces de modernizare* și Programul *Istoria sociologiei românești*.

Deși în această perioadă Institutul nu a dispus decât de o finanțare bugetară practic redusă la salarii, prin efort personal cercetătorii din Institutul au introdus un pachet nou de *programe instituționale* care au stârnit un mare interes.

În 2018 s-a introdus un nou tip de revistă on line *România socială*, un spațiu mai deschis pentru eseuri, puncte de vedere, lansarea de discuții, cu avantajul de a reduce timpul de publicare la 1–2 zile, nu la multe luni, chiar ani ca în cazul revistelor științifice clasice. Revista s-a bucurat de o popularitate deosebită: peste 100 articole pe an și foarte mulți cititori.

În 2017 s-a înființat *Biblioteca Virtuală de Sociologie a ICCV*², cu acces liber: circa 1 655 volume, reviste, studii. Sunt incluse în general doar lucrări de sociologie românească. *Biblioteca virtuală de sociologie* a ICCV a devenit o foarte importantă sursă de documentare pentru comunitatea sociologică nu numai cea internă, dar și internațională.

---

² <https://bibliotecadesociologie.ro/>